

A Follow-up and Evaluation of the Government Educational Reform Results Based on the State Fundamental Policy and the National Education Act

Suwimon Wongwanich
Nonglak Wiratchai

ABSTRACT

The three purposes of this research were 1) to set the objectives, the targets, and the indicators of the success of the Government policy implementation based on the intention of the constitution and the National Education Act, B.E. 2542 and its Amendment (Second Version) B.E. 2545, 2) to follow-up and evaluate the Government educational reform results, and 3) to propose a concrete strategy, guidelines and procedure of educational reform. The research method consisted of documentary analysis and synthesis, survey employing questionnaires, in-depth interview, and focus group interview.

The research results revealed that there were 104 indicators for evaluation. They are classified into 8 aspects of 1) equality and equity of educational opportunity, 2) life-long education for Thais, 3) participation in educational provision, 4) educational decentralization, 5) reform of educational teachers, instructors, and personnel production and development, 6) promotion of local wisdoms, arts and culture, 7) quality of educational provision, and 8) desirable characteristics of Thai citizen.

The comparison of educational reform results, before and after the promulgation of National Education Act, B.E. 2542, revealed that there were not much differences in educational opportunity for school children, except for the disables, the educational opportunity of whom had increased and for the disadvantage groups, the equality of educational opportunity of whom had increased due to the allocation of Thai Education Loan Fund. There was no clear evidence on life-long education provision, the promotion of local wisdoms, arts and culture, and educational decentralization, especially on school transfer to the Local Administration Organization. There were significant readiness of those organizations. There was significant progress on educational teachers, instructors, and personnel reform after the enactment of the teacher profession promotion law. However, the development of teachers' instructional organizational ability and skills should be accelerated, because the previous training process, in spite of the massive provision, were unable to develop the teachers as anticipated. The

problems were the ambiguous concepts of the learner-centered approach among the trainers and the trainees, the shortage of the expertise in special education among the teachers responsible for educational provisions of the gifted and the disables, the necessity to follow-up and evaluate the production of new teachers in order to obtain the new generation of the high quality teachers. The educational reform results bearing upon learners in the past revealed that the reform was unable to produce learners with desirable characteristics, especially in academic achievement. They still had about the same level of achievement in all content areas before and after educational reform, except learning happiness which the learners had gained more after the reform.

การติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ¹

สุกิมล ว่องวานิช
นางลักษณ์ วิรัชชัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ (1) เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายและตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการดำเนินงานของรัฐบาลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ และพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2) เพื่อติดตามและประเมินการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล และ (3) เพื่อเสนอแนะมาตรการ แนวทาง และวิธีการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลที่เป็นรูปธรรม วิธีการวิจัยใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร การสำรวจด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดประชุมสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่าตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการติดตามประเมินผลดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษามีทั้งหมด 104 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็นประเด็นได้ทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ (1) ความทั่วถึงเสมอภาค และเป็นธรรมในการได้รับการศึกษา (2) การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทย (3) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (4) การกระจายอำนาจทางการศึกษา (5) การปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (6) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรม (7) คุณภาพการจัดการศึกษา และ (8) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย

เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานของรัฐบาลก่อนและหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่าโอกาสทางการศึกษาของเด็กใน

¹ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติผู้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย ขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ศาสตราจารย์ ดร. พจน์ สะเพียรชัย และคณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ของสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย ศาสตราจารย์ ดร. สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ผู้อนุญาตให้ใช้ข้อมูลบางส่วนในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณไพโรศักดิ์ บวรวงศศิริลภ ผู้ประสานงานโครงการวิจัยที่ดียเยี่ยม

วัยเรียน ยังไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก ยกเว้นในเด็กพิการหรือทุพพลภาพ ที่พบว่ามีโอกาสทางการศึกษามากกว่าก่อนปฏิรูปการศึกษา มีความเสมอภาคในการได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้นกว่าในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส อันเป็นผลจากการจัดสรรเงินกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา สำหรับการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การกระจายอำนาจทางการศึกษา ยังเห็นผลไม่ชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องการโอนสถานศึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากความไม่มั่นใจเกี่ยวกับความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มีความก้าวหน้ามากขึ้น หลังจากที่ มีการออกกฎหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู และสร้างความก้าวหน้าให้กับครูมากขึ้น สำหรับด้านทักษะความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ยังต้องเร่งพัฒนาอีกมาก แม้ว่าก่อนหน้านี้อาจจะมีการฝึกอบรมครูอย่างมาก แต่กระบวนการฝึกอบรมที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพครูได้ตามที่มุ่งหวัง ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของทั้งผู้ให้และผู้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่ามีความจำเป็นต้องเร่งผลิตครูที่มีความชำนาญด้านการศึกษาพิเศษทุกประเภท ทั้งการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เนื่องจากยังมีความขาดแคลนในสาขานี้อีกมาก และที่สำคัญต้องมีการติดตามประเมินผลกระบวนการผลิตครูของสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตครู เพื่อให้ได้ครูรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ ผลการปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่ายังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พบว่ายังไม่แตกต่างจากก่อนปฏิรูปการศึกษา ยกเว้นด้านความสุขในการเรียนที่พบว่าผู้เรียนมีเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

ความเป็นมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 89 กำหนดให้มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามหมวด 5 เรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีคณะทำงานการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่ในการประมวล ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และกลั่นกรองปัญหาในด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตามแนว

นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พร้อมทั้งสรุปความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ หรือแนวทางแก้ไขปัญหาเสนอต่อสภาที่ปรึกษา เพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินงานของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามกรอบนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วย

มาตรา 81 กำหนดไว้ว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ”

ในหลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้ดำเนินการในหลายส่วนและมีความก้าวหน้าในระดับหนึ่ง เช่น การส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน ตลอดจนมีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในระบบและนอกระบบ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพในวิชาชีพที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานลักษณะดังกล่าวไม่เพียงพอ และทันกับการพัฒนากำลังคนให้ปรับเปลี่ยนได้ทันตามกระแสโลกาภิวัตน์

โครงการศึกษาติดตามประเมินผลการดำเนินงานในการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ครั้งนี้ จะให้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องของรัฐบาลและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อสะท้อนสภาพปัญหา อุปสรรค และระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนข้อคิดเห็นนำเสนอคณะรัฐมนตรีจะเป็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยน แก้ไขเพิ่มเติมในแนวทางและวิธีการเรื่องที่เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิผลประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานของรัฐบาลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
2. เพื่อติดตามประเมินการดำเนินงานของรัฐบาลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ ในหมวด 5 มาตรา 81 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

3. เพื่อเสนอแนะมาตรการ แนวทาง และวิธีการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลที่เป็นรูปธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

การติดตามการดำเนินงานของรัฐบาลในโครงการครั้งนี้ครอบคลุมประเด็นตามหมวด 5 ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญฯ ในมาตรา 81 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยรวมการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลตามตัวบ่งชี้ได้มาจากแหล่งข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่กระจัดกระจาย บางตัวบ่งชี้ไม่สามารถหาข้อมูลมาใช้ในการประเมินผลได้ เนื่องจากมิได้มีการจัดเก็บมาก่อน ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยการสำรวจความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องด้วยแบบสอบถาม และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลซ้ำโดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม บางตัวบ่งชี้มีข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งอาจเกิดจากการนิยามตัวบ่งชี้ต่างกัน หรือจัดเก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน บางตัวบ่งชี้มีข้อมูลไม่สมบูรณ์ ไม่ได้มีการจัดเก็บต่อเนื่องเก็บเพียงบางปี บางตัวบ่งชี้ซึ่งชี้สภาพของผลการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ทันสมัยที่สุด แต่บางตัวบ่งชี้จะมีข้อมูลในปี พ.ศ. 2545 ฐานของการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานก่อนและหลังการปฏิรูปจึงอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้มาจากช่วงเวลาที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยได้พยายามแก้ไขจุดอ่อนดังกล่าวให้มีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด โดยใช้การประมาณทางสถิติ มีการปรับข้อมูล (update) ให้ทันสมัยจากข้อมูลข่าวสารที่มีการเผยแพร่ตามสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุด คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง และการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อมูลให้มีความถูกต้องมากที่สุด ในกรณีที่มีข้อมูลที่บ่งชี้ผลการดำเนินงานภายใต้ตัวบ่งชี้เดียวกัน ผู้วิจัยจะเสนอข้อมูลจากทุกแหล่ง เพื่อให้เห็นช่วงของผลการดำเนินงาน ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึงอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดดังที่กล่าวมา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบผลการดำเนินงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สารสนเทศที่ได้รับเกี่ยวกับสภาพและ

ผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป

2. การศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลในระยะต่อไปที่เป็นรูปธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนการแก้ไขปัญหาทุกระดับ เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวังโดยเร็ว

3. การดำเนินงานครั้งนี้มีส่วนช่วยในการกระตุ้นให้หน่วยงานมีการจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการบริหารจัดการติดตามการดำเนินงานต่อไป

4. การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดกลุ่มสนทนา และการประชุมระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้องที่เป็นบุคคลสำคัญระดับหัวหน้าผู้ปฏิบัติการจากทุกหน่วยงาน กิจกรรมการดำเนินงานประกอบด้วย การรายงานผลเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อระดมความคิดให้ได้ข้อเสนอแนะ และแนวนโยบาย ผลการดำเนินงานตามกิจกรรมดังกล่าวเป็นโอกาสให้กลุ่มบุคคลได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกัน มีการประสานสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันมีผลทำให้เกิดพลังและกำลังใจในการทำงานต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายและการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษา โดยการวิเคราะห์สาระในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ผลที่ได้จากการพัฒนาตัวบ่งชี้ได้รับการตรวจสอบสองแบบ แบบแรกเป็นการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้บริหาร นักการศึกษา ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 45 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น แบบที่สองเป็นการตรวจสอบหลังจากยกร่างตัวบ่งชี้ โดยมีการตรวจสอบโดยคณะทำงานการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อให้การรับรองก่อนนำไปใช้ในการติดตามประเมินผล

ระยะที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของรัฐบาล โดยการสังเคราะห์รายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษา จากแหล่งข้อมูลที่จัดทำโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจสภาพและผลการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ การจัดกลุ่มสนทนาและการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มผู้ปฏิบัติระดับเขต

พื้นที่การศึกษา การดำเนินงานในระยะที่สอง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิธีการเก็บข้อมูลเป็นการรวบรวมโดยผู้วิจัยและการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่โดยผู้ช่วยวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมี 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้รับผิดชอบระดับนโยบาย ประกอบด้วยผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน (2) กลุ่มผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา หรือผู้ได้รับมอบหมายจากเขตพื้นที่การศึกษา 175 เขต มีผู้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งหมดมีจำนวน 106 คนจาก 175 คน คิดเป็นร้อยละ 60.57 (3) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา ประกอบด้วยครู และผู้บริหารโรงเรียนกระจายตามภาคภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ 700 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 513 คน คิดเป็นร้อยละ 73.29 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมด ผู้วิจัยนำมาลงรหัส วิเคราะห์จัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ ให้ได้ร่างประเด็นตัวอย่างที่ความสำเร็จในการดำเนินงานของรัฐบาล ขั้นตอนที่สองเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (focus group) มีการจัดประชุมรวม 2 ครั้ง ผู้เข้าประชุมเป็นผู้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการศึกษา ครั้งที่ 1 จัดประชุม วันที่ 24 พฤศจิกายน 2547 จำนวนผู้เข้าประชุมจำนวน 9 คน ครั้งที่ 2 จัดประชุมวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547 ผู้เข้าประชุม จำนวน 15 คน รวมมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสองครั้งจำนวน 24 คน ประเด็นการประชุมเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และการปรับปรุงตัวอย่างที่ได้จากขั้นตอนแรกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปประเด็นตัวอย่างที่ความสำเร็จและปัญหาของการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษา

ระยะที่ 3 เป็นการเสนอแนะมาตรการ แนวทาง และวิธีการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล การดำเนินการในระยะนี้เป็นการประชุมสัมมนาผู้เกี่ยวข้องเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ โดยจัดประชุมในวันที่ 8 ธันวาคม 2547 มีผู้เข้าประชุมประกอบด้วยคณาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการศึกษาและผู้รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการศึกษา จำนวน 27 คน ผู้วิจัยสรุปสาระจากการประชุมนำมาปรับปรุง แก้ไขผลการวิจัยและข้อเสนอแนะให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษา

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สามารถสรุปเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาได้ดังนี้

1.1 เป้าหมายของการดำเนินงาน

รัฐบาลมีเป้าหมายการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 81 ที่ว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ”

1.2 วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาจะต้องตอบสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญตามประเด็นต่าง ๆ ที่สังเคราะห์ได้ 8 ประเด็น ได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อให้ความทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรมในการได้รับการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทย การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การกระจายอำนาจทางการศึกษาสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา การปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรม ทั้งนี้ต้องส่งเสริมให้เกิดคุณภาพด้านการจัดการศึกษา และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย

1.3 ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษา

ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาได้ประเด็นการปฏิรูปการศึกษารวม 8 ประเด็น และตัวบ่งชี้ ทั้งหมด 104 ตัวบ่งชี้สรุปรายชื่อประเด็นและจำนวนตัวบ่งชี้แต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1) ความทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรมในการได้รับการศึกษา	จำนวน	19	ตัวบ่งชี้
2) การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทย	จำนวน	7	ตัวบ่งชี้
3) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	จำนวน	23	ตัวบ่งชี้
4) การกระจายอำนาจทางการศึกษา	จำนวน	7	ตัวบ่งชี้
5) การปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา	จำนวน	11	ตัวบ่งชี้
6) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรม	จำนวน	4	ตัวบ่งชี้
7) คุณภาพการจัดการศึกษา	จำนวน	30	ตัวบ่งชี้
8) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย	จำนวน	3	ตัวบ่งชี้
รวม	จำนวน	104	ตัวบ่งชี้

2. ผลการดำเนินงานของรัฐบาลด้านการปฏิรูปการศึกษา

ผลการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยใช้กรอบประเด็น 8 ประเด็นที่พัฒนาขึ้น สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษา

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
1	ความทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรมในการได้รับการศึกษา	
1.1	ความทั่วถึงในการกระจายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กปกติทั่วไป	<p>ประชากรวัย 3-5 ปี (3 ล้านคน) วัย 6-17 ปี (11-12 ล้านคน) วัย 18-21 ปี (4 ล้านคน)</p> <ul style="list-style-type: none"> • โอกาสในการได้รับการพัฒนาของเด็กปฐมวัยอยู่ในช่วงประมาณร้อยละ 90 มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ • ระดับประถมศึกษา นักเรียนมีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าร้อยละเปอร์เซนต์ โดยพบว่าไม่ค่อยมีความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการปฏิรูปการศึกษา • ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนที่มีโอกาสได้รับการศึกษามีประมาณร้อยละ 82-85 โอกาสการได้รับการศึกษาไม่แตกต่างจากช่วงก่อนปฏิรูป เพราะนโยบายของรัฐมีการขยายโอกาสการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น • ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนที่มีโอกาสได้รับการศึกษามีประมาณร้อยละ 55-60 ซึ่งถือว่าน้อยเมื่อเทียบกับระดับอื่น แต่มีอัตราสูงกว่าก่อนปฏิรูปการศึกษาประมาณร้อยละ 3-5 และเมื่อแยกเป็นสายสามัญพบว่านักเรียนที่มีโอกาสเข้าเรียนมีประมาณร้อยละ 33-38 สายอาชีวศึกษาประมาณร้อยละ 21-22 โดยปี 2546 ลดลงกว่าปี 2542 ร้อยละ 1 • ระดับอุดมศึกษา นักศึกษาที่มีโอกาสได้รับการศึกษามีประมาณร้อยละ 44-50 ตั้งแต่ปี 2539-2545 โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในปี 2546 มีอัตราการเข้าเรียนลดลงต่ำมากเหลือเพียงร้อยละ 30 • โดยภาพรวมรัฐสามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึง ในกลุ่มเด็กวัย 6-11 ปี (ประถมศึกษา) แต่ยังไม่ทั่วถึงในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา โอกาสทางการศึกษาแตกต่างกันเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการปฏิรูปการศึกษา

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
1.2	ความทั่วถึงในการกระจายโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้พิการ	<ul style="list-style-type: none"> • หลักฐานข้อมูลที่ได้ยังขัดแย้งกัน สามารถสรุปผลได้เป็นสองแนว แนวแรกพบว่ามีการดำเนินงานที่ก้าวหน้ามาก ผู้พิการได้รับการพัฒนาประมาณ 95% (ประมาณ 2 แสนคน) แนวที่สอง ผู้พิการที่ได้เรียนมีประมาณร้อยละ 20 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับฐานข้อมูลจำนวนประชากรผู้พิการซึ่งยังไม่มีตัวเลขเป็นทางการ ต้องมีระบบฐานข้อมูลที่ดีกว่านี้ • จำนวนโรงเรียนสำหรับการเรียนร่วมเพิ่มขึ้นจาก 2,105 โรงเรียนในปี 2542 เป็น 19,008 โรงเรียนปี 2547 มีอัตราเพิ่มเป็น 9 เท่า แต่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับเด็กพิการเรียนร่วม
1.3	ความทั่วถึงในการกระจายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กผู้มีความสามารถพิเศษ	<ul style="list-style-type: none"> • มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้จำนวน 75 โรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยในโรงเรียนนำร่อง คิดเป็นร้อยละ 0.2 ของโรงเรียนทั้งหมด ไม่มีข้อมูลการจัดการศึกษาของคนกลุ่มนี้อย่างเป็นทางการ จำนวนผู้มีความสามารถพิเศษที่ได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษ คาดว่ามีประมาณร้อยละ 0.2 ของประชากรผู้มีความสามารถพิเศษ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความสามารถพิเศษทางสติปัญญา มีส่วนน้อยให้ความสำคัญกับความสามารถพิเศษเฉพาะทาง
1.4	ความทั่วถึงในการกระจายโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เด็กเร่ร่อน เด็กย้ายถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> • ประชากรเด็กวัย 6-17 ปี (11-12 ล้านคน) เป็นประชากรเด็กยากจน 2.9 ล้านคน • เด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนมีประมาณร้อยละ 12 ของประชากร แต่จากตัวเลขประมาณการ เด็กด้อยโอกาสประมาณครึ่งหนึ่งได้เข้าเรียน • โอกาสทางการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสยังไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงนับจากมีการปฏิรูปการศึกษา มีเด็กประมาณ 1.4 ล้านคน ยังไม่ได้เข้าเรียน • ในบรรดาผู้ได้เข้าเรียนมีประมาณร้อยละ 0.7 ออกกลางคันในระดับประถมศึกษา และ ร้อยละ 2 ออกกลางคันในระดับมัธยมศึกษา • ยังไม่มีรายงานจากหน่วยงานของภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเร่ร่อน เด็กที่ย้ายตามบิดามารดาที่เป็นช่างก่อสร้างและไม่ได้เข้าเรียน เด็กที่ไม่มีทะเบียนสำมะโนครัวหรือเด็กชาวเขาที่ย้ายถิ่น
1.5	การกระจายโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสในโรงเรียนผ่านกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> • การจัดสรรเงินกู้ยืมนับจากปี 2539-2546 มีแนวโน้มลดลง โดยเฉลี่ย 8 ปี มีการจัดสรรในวงเงิน 6,148 ล้านบาท เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด และต้องจัดสรรให้กับผู้กู้รายเก่าด้วย แต่ในปี 2547 มีการจัดสรรเพิ่มเป็น 8,762 ล้านบาทสำหรับผู้กู้รายเก่าด้วย งบประมาณเงินกองทุนคิดเป็นร้อยละ 3 ของงบประมาณเพื่อการศึกษา • การจัดสรรเงินกู้ยืมยังไม่ทั่วถึง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539-2546 ผู้ได้รับทุนกู้ยืมเฉลี่ยประมาณร้อยละ 34 ของผู้ขอกู้ (ข้อมูลของสถาบันสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ) โดยอัตราส่วนของผู้ได้รับอนุมัติเงินกู้มีแนวโน้มลดลง

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
		<ul style="list-style-type: none"> • หลักเกณฑ์การจัดสรรมีความเป็นธรรม ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการยื่นกู้ในแต่ละสถาบัน แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวยังขาดความเสมอภาคในการได้รับโอกาสการกู้ยืม เนื่องจากการกำหนดโควตาการกู้ยืมไปยังสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทำให้ผู้ได้รับอนุมัติเงินกู้มีระดับความยากจนที่แตกต่างกันระหว่างสถาบัน ผู้ยากจนระดับเดียวกันในสถาบันหนึ่งอาจได้รับอนุมัติ แต่ในอีกสถาบันหนึ่งไม่ได้รับอนุมัติ • ผลของการให้ทุนกู้ยืมทางการศึกษาส่งผลให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้นในภาพรวมเมื่อพิจารณาตามกลุ่มอาชีพของพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือตามกลุ่มภูมิลำเนา • การบริหารจัดการเกี่ยวกับการใช้เงินที่ได้จากการกู้ยืมยังไม่มีประสิทธิผล มีสถานศึกษาหลายแห่งใช้ระเบียบกองทุนกู้ยืมเป็นกลไกประชาสัมพันธ์ให้คนเข้าเรียนในสถานศึกษาฟรี โดยหักเงินกู้ยืมเป็นค่าธรรมเนียมของสถาบัน
1.6	ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาหลังมีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> • หลังจากมีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาในช่วง 2539-2543 จำนวนนักศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่อัตราเพิ่มลดลงจากร้อยละ 6.8 เป็น 5.1 ซึ่งน่าจะเกิดจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ • หลังมีกองทุนกู้ยืม ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาในภาพรวมเมื่อพิจารณาจากกลุ่มอาชีพผู้ปกครองหรือจากภูมิลำเนาเพิ่มขึ้น • ความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดเมื่อพิจารณาตามกลุ่มอาชีพผู้ปกครองลดลง • ไม่มีความแตกต่างในโอกาสทางการศึกษาระหว่างเพศของนักศึกษา • ผู้เรียนในกรุงเทพมหานครยังมีโอกาสในการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสูงกว่าภาคอื่น • ผู้เรียนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสในการเลือกเข้ารับการศึกษาต่ำกว่าภาคอื่น • ไม่มีรายงานเกี่ยวกับผู้ได้รับอนุมัติกู้ยืมที่เป็นผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ
1.7	ความเป็นธรรมในการได้รับเงินอุดหนุนการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> • งบประมาณเพื่อการศึกษาของประเทศประมาณ 2 แสนกว่าล้าน จากงบประมาณทั้งประเทศประมาณ 1 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22-25 ของงบประมาณรวมของประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงของอัตราการเพิ่มลดไม่คงที่แต่ละปี งบประมาณเพื่อศึกษามีค่าคิดเป็น ร้อยละ 4 ของค่า GDP • งบประมาณเพื่อการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา) 71.5% ระดับอุดมศึกษา 13.3% และการศึกษาอกระบบ 1.4% โดยประชากรในเขตเมืองและเขตชนบทได้รับการจัดอัตราเดียวกัน ทำให้ขาดความเป็นธรรมสำหรับประชากรเขตชนบท

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
		<ul style="list-style-type: none"> • ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ประมาณร้อยละ 10-16 สำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ในขณะที่ระดับอุดมศึกษาบางสาขาและบางมหาวิทยาลัย ผู้เรียนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่ำกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือรัฐต้องจัดสรรงบประมาณเป็นต้นทุนค่าใช้จ่าย ประมาณ 5-40 เท่า ของต้นทุนค่าใช้จ่ายในระดับประถมศึกษา • แม้จะมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับเด็กพิการ (ไม่มีตัวเลขเป็นทางการ) แต่งบที่จัดสรรเป็นเงินอุดหนุนรายหัวยังไม่เป็นธรรม ไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครองที่ยากจนยังต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่สถานศึกษาเก็บเพิ่มเติม • หลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนงบประมาณรายหัวแก่สถานศึกษา ยังไม่ได้คำนึงถึงความต้องการจำเป็นของผู้เรียนเป็นรายบุคคล สภาพที่ตั้งของสถานศึกษา สถานศึกษาขนาดใหญ่ในเขตเมือง งบอุดหนุนการศึกษายังไม่เพียงพอ ต้องเรียกเก็บจากพ่อแม่ผู้ปกครองเพิ่มเติม
1.8	ความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ	<ul style="list-style-type: none"> • คุณภาพของผู้เรียนด้านวิชาการยังไม่เปลี่ยนแปลงจากก่อนการปฏิรูป โดยยังอยู่ในระดับต้องปรับปรุงเป็นส่วนใหญ่ • มีความไม่เสมอภาคระหว่างโรงเรียนภายใต้สังกัดหรือจังหวัดเดียวกัน แต่ความไม่เสมอภาคระหว่างสังกัด หรือจังหวัดมีน้อย • ผู้เรียนในเขตเมืองและมีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี มีโอกาสได้รับการศึกษาทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษาในสถานศึกษาที่มีคุณภาพสูงกว่าผู้เรียนในเขตชนบทและมีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำ
1.9	ความเป็นธรรมในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้เรียนในเขต กทม. หรือเขตอำเภอเมืองทุกจังหวัดมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพดีมากกว่า และมีโอกาสที่ก้าวหน้าทางสังคมสูงกว่าผู้เรียนในเขต กทม. • ผู้เรียนในชนบทยังมีปัญหาขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ภาวะทุพโภชนาการ แม้ว่ารัฐจะใช้งบประมาณสนับสนุนด้านเครื่องแบบนักเรียน หนังสือเรียน นม และอาหารกลางวัน แต่ยังมีปัญหาขาดแคลน ส่งผลทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนได้เต็มที่เท่าที่ควร
2	การจัดการศึกษาเพื่อเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทย	
2.1	การเปิดเสรีการผลิตตำรา	<ul style="list-style-type: none"> • ภาคเอกชนสามารถผลิตตำรา แบบเรียน ได้โดยเสรี มีระบบควบคุมตรวจสอบคุณภาพโดยคณะกรรมการที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้ง
2.2	การพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> • มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แต่ไม่มีข้อมูลจำนวนผู้ได้รับการพัฒนา • สภาพของสถานศึกษาในปัจจุบัน จำนวนสถานศึกษาที่มีความพร้อมด้าน

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
		<p>คอมพิวเตอร์มีประมาณ 72% ด้านอินเทอร์เน็ต 13% ของสถานศึกษาทั้งหมด แต่รัฐมีแผนจะติดตั้งอุปกรณ์เพื่อการสื่อสารให้ครบทุกโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ผลการประเมินพบว่าผู้เรียนที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีมีประมาณ 58% • ขณะนี้ยังไม่สามารถจัดตั้งสถาบันพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาได้ จึงยังไม่มีกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
2.3	การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> • ขณะสำรวจ ยังไม่ได้มีการจัดสรรคลื่นความถี่เพื่อการศึกษาที่ชัดเจน • ณ วันที่สำรวจ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาซึ่งจะนำไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทย
2.4	การขยายการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้อยู่นอกระบบโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> • กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบการจัดการศึกษานอกระบบทั้งการศึกษาระดับพื้นฐาน การอาชีวศึกษาสำหรับผู้อยู่นอกระบบโรงเรียน โดยจัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนทุกจังหวัด โครงการรณรงค์การรู้หนังสือ การจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยภูเขา แต่ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน • งบประมาณการจัดการศึกษานอกระบบคิดเป็นร้อยละ 1.4 ของงบประมาณการศึกษาทั้งหมดนั้น ไม่เพียงพอที่จะจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ
2.5	การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	<ul style="list-style-type: none"> • รัฐส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น โรงเรียนในบ้าน (home school) แต่ยังไม่มรูปแบบที่เป็นรูปธรรม • การส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ เครือข่ายการเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชน ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังมีน้อยมากเกินกว่าที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2.6	การถ่ายโอนผลการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> • ยังไม่มีกฎระเบียบการถ่ายโอนผลการเรียนระหว่างระบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แม้ว่า พ.ร.บ. จะกำหนดไว้ ขณะสำรวจมีกฎกระทรวงให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบไปสู่การศึกษาในระบบ
3	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	
3.1	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)	<ul style="list-style-type: none"> • มีการออกหลักเกณฑ์การประเมินความพร้อมเพื่อรับโอนโรงเรียน แต่ยังไม่มีการโอนโรงเรียนไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น • ในปี 2545-2546 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบในการจัดการศึกษาประมาณร้อยละ 8-10 โดยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 19-30 จัดการศึกษาสำหรับระดับก่อนประถมศึกษา และในระดับประถมศึกษาประมาณร้อยละ 9 • สัดส่วนของงบประมาณของประเทศเพื่อการจัดการศึกษาของ อปท. มีประมาณ

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
		3% ซึ่งไม่ค่อยแตกต่างจากก่อนปฏิรูปการศึกษา • อปท. จัดสรรงบประมาณของตนเองที่จัดเก็บได้เพื่อการจัดการศึกษาอยู่ระหว่าง 5%-10% ซึ่งค่อนข้างน้อย
3.2	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคเอกชน	• ระเบียบการลดหย่อนภาษีสำหรับภาคเอกชนที่สนับสนุนการศึกษายังไม่แตกต่างจากก่อนปฏิรูปการศึกษา • อัตราการเพิ่มของสถานศึกษาเอกชนค่อนข้างน้อย เพิ่มขึ้น 3% • อัตราการเพิ่มของนักเรียนในสถานศึกษาเอกชนประมาณ 1% • รัฐจัดสรรงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนการศึกษาประมาณ 2% ของงบประมาณเพื่อการศึกษา
3.3	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคคล และ ครอบครัวยุคใหม่	• มีการออกกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว • ยังไม่มีการจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาแก่บุคคล ครอบครัวยุคใหม่ • ก่อนปฏิรูปมีการจัดการศึกษาโดยครอบครัวประมาณ 10-15 ครอบครัว หลังการปฏิรูปมีจำนวน 57 ครอบครัว และมีการประมาณการว่าแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็น 100 ครอบครัว ในปี 2547-2548
3.4	ชุมชน/ภูมิปัญญา/องค์กรอื่น	• สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารายงานว่ามีสถานศึกษาประมาณ 89% ที่ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประมาณ 82% มีการระดมทุนเพื่อการศึกษา และประมาณ 83% มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3.5	การมีส่วนร่วมของครอบครัว ภาคเอกชนและชุมชนในการดำเนินงานของสถานศึกษา	• ผู้ปกครองและชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมดำเนินงานบริหารกับสถานศึกษาในฐานะกรรมการสถานศึกษา แต่ยังไม่มีการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากนัก ยังไม่มีโอกาสเข้ามาร่วมทำงานในฐานะเป็นเจ้าของผู้มีส่วนร่วมกับสถานศึกษา • ในระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา สถานศึกษามีได้ใช้ประโยชน์จากองค์กรภาคเอกชน ทำให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาขาดทักษะและความรู้ที่จำเป็น ตามที่องค์กรภาคเอกชนต้องการ
4	การกระจายอำนาจทางการศึกษา	
4.1	การบริหารแบบ SBM	• สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารายงานว่า สถานศึกษาประมาณร้อยละ 85 มีการบริหารแบบ SBM แต่จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าตัวเลขนี้ไม่ค่อยสอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากยังไม่มีการกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาด้านการบริหารงานบุคคล งบประมาณ ลักษณะของการบริหารแบบ SBM จึงน่าจะยังไม่เกิดขึ้นเต็มสมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูป • สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารงานวิชาการ บริหารงานทั่วไป แต่ด้านงบประมาณ และบุคคล ยังมีอิสระไม่เต็มที่

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
4.2	การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานเขตพื้นที่รายงานว่า มีสถานศึกษาประมาณ 72% ที่กรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพบว่า กรรมการสถานศึกษายังมีบทบาทหน้าที่ไม่เต็มที่ และไม่ชัดเจนในการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะในเขตชนบท
4.3	การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	<ul style="list-style-type: none"> ขณะสำรวจ มหาวิทยาลัยอยู่ในระหว่างดำเนินการจัดทำ พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ซึ่งจะทำให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการดำเนินงาน แต่ในการปฏิบัติจริงมีการดำเนินการล่าช้าและขาดการเตรียมการรองรับ
4.4	การเตรียมการรองรับระบบการบริหารจัดการตามแนวการกระจายอำนาจทางการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการให้มีการคัดเลือกผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาและกำหนดขอบข่ายของภาระงานของสำนักงานเขตพื้นที่ แต่ในทางปฏิบัติจริงยังมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหลายแห่งที่มีปัญหาขาดแคลนสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกและบุคลากร ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาบางแห่งยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน ยังไม่มีระบบฐานข้อมูลกลางสำหรับการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาพรวมที่จะทำให้มีเอกภาพในการดำเนินงาน
5	การปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครู คุนอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา	
5.1	การผลิตครู	<ul style="list-style-type: none"> ยังไม่มีข้อมูลการติดตามคุณภาพการผลิตครูของแต่ละสถาบัน ข้อมูลที่มีอยู่เดิมสะท้อนให้เห็นว่ามีการผลิตครูเกินความต้องการและไม่มีอัตราเพียงพอบรรจุครูใหม่ ทำให้สถานศึกษาขาดครู
5.2	การพัฒนาครู	<ul style="list-style-type: none"> ปัจจุบันมีครูเกือบ 80% มีวุฒิปริญญาตรี แต่มีความขาดแคลนในสาขาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และมีครูเกินในสาขาวิชาอื่น ๆ ระบบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาครูไม่ชัดเจน แต่จากการประเมินภายนอกพบว่าครูประมาณ 62% ได้รับการอบรมวิชาชีพ ยังไม่มี ความชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลการติดตามสภาวะการขาดแคลนครู และการออกมาตรการการกำกับติดตามการพัฒนาครู ครูส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป ได้แก่ การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งการประกันคุณภาพการศึกษาตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ 2542 การฝึกอบรมครูในเรื่องดังกล่าวไม่เพียงพอ การเผยแพร่ด้วยตัวเรา คู่มีอ ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ซึ่งอาจจะเกิดผลเสียต่อการเรียนการสอน

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
5.3	การส่งเสริมวิชาชีพครู	<ul style="list-style-type: none"> • มีความก้าวหน้าในการออก พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการครูฯ และการออกข้อบังคับการออกใบอนุญาตวิชาชีพครู ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมวิชาชีพครูให้สูงขึ้น • การจัดโครงการครูเกษียณก่อนเวลา โดยไม่มีกรกลั่นกรอง ทำให้ครูมีคุณภาพดี เกษียณอายุก่อนเวลาและไม่มีครูทดแทน • การโอนสถานศึกษาไปสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยขาดการประชาสัมพันธ์ทำให้ครูขาดขวัญและกำลังใจ
6	การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม	
6.1	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารายงานว่าประมาณ 89% ของสถานศึกษามีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรมฯ 77% ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน • ข้อมูลจาก สมศ. รายงานว่ามีการนำภูมิปัญญามาใช้ในสถานศึกษาเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยมาก • การส่งเสริมโครงการ OTOP ของครูทำให้เกิดการตื่นตัวเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังขาดการพัฒนาต่อเนื่อง
6.2	การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาตะวันตก	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อมูลจาก สกว. และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ รายงานว่ามีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับภูมิปัญญาตะวันตกผลิตเป็นผลงานวิจัยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง แต่ยังมีจำนวนน้อย • สถานศึกษาร่วมมือกับวัด จัดกิจกรรมการอบรมทางศาสนาให้โรงเรียน และร่วมมือกันจัดงานทางศิลปวัฒนธรรม แต่ไม่มีการพัฒนาความร่วมมือและรูปแบบการดำเนินงาน
7	คุณภาพการจัดการศึกษา	
7.1	คุณภาพครูและผู้บริหาร	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อมูลจาก สมศ. พบว่าคุณภาพครู ผู้บริหาร อยู่ในเกณฑ์ดี
7.2	คุณภาพการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> • ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพสำหรับเขตพื้นที่การศึกษา • สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารายงานว่าสถานศึกษาประมาณ 61% จัดการศึกษาสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม • สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการพัฒนาระบบส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดการศึกษาตามหลักการ มีการวางระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต • สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังไม่มีการวางระบบการติดตามสภาวะการเรียนของผู้เรียน

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
		<ul style="list-style-type: none"> ระบบการตรวจสอบติดตามประสิทธิภาพและประสิทธิผลยังต้องปรับปรุง ควรเน้นการทำบัญชีพึงรับพึงจ่ายเพื่อแสดงความโปร่งใสในการบริหารจัดการ ปัจจุบัน สถานศึกษายังดำเนินการน้อย
7.3	คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายใน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพของ สมศ. แต่ยังไม่มีการเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับอุดมศึกษาและการศึกษาอาชีวศึกษาและการศึกษานอกระบบโรงเรียน สถานศึกษาประมาณ 88% มีการจัดการเรียนตามแนวปฏิรูป สถานศึกษาที่มีการบริหารการจัดการศึกษาที่เป็นระบบยังมีไม่มาก
7.4	คุณภาพของผู้เรียน	<ul style="list-style-type: none"> ยังไม่มี การตรวจสอบ/ประเมินคุณภาพของผู้เรียนในระดับชาติที่เป็นระบบ ปัจจุบัน สำนักทดสอบฯ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่จัดการทดสอบเฉพาะช่วงชั้น ป.3 ม.3 และ ม.6 แต่ไม่ได้ทำอย่างเป็นระบบทุกปี ผลการทดสอบสรุปได้ว่าคุณภาพนักเรียนส่วนใหญ่ยังต้องปรับปรุง คุณภาพผู้เรียนระบบอุดมศึกษายังไม่สามารถแข่งขันได้ในระดับสากลตามการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของต่างประเทศ
7.5	ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> ระบบการศึกษาในภาพรวมทั้งระบบยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สถานศึกษายังขาดครูและอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาในเขตชนบทห่างไกล ผู้เรียนยังมีภาวะทุพโภชนาการและมีปัญหาสุขภาพ ทำให้ผลการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ งบประมาณทางการศึกษายังไม่ถึงผู้เรียน ในโรงเรียนชนบทงบประมาณถูกใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้บริหารมาประชุมที่จังหวัด ประสิทธิภาพโดยรวมของระบบการศึกษายังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีน้อยกว่าความต้องการ มีการผลิตกำลังคนสาขาการศึกษาสังคมศาสตร์มากเกินไปกว่าความต้องการ มีการผลิตกำลังคนระดับกลาง ระดับแรงงานฝีมืออาชีวศึกษาน้อยกว่าความต้องการของสังคม ผู้สำเร็จการศึกษาไม่ทำงานในท้องถิ่น แต่ย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมือง
8	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย	
8.1	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> เด็กไทยมีความสุขในการเรียนมากกว่าก่อนการปฏิรูปการศึกษา ความสามารถทางการเรียน ทักษะการคิด ทักษะการเรียน ยังต้องปรับปรุง ความสามารถทางการเรียนยังอยู่ในระดับต้องปรับปรุง และไม่ได้เปลี่ยนแปลงกว่าก่อนปฏิรูปการศึกษา

	ประเด็น	ผลการดำเนินงาน
		<ul style="list-style-type: none"> • ผลผลิตเป็นที่พอใจของนายจ้าง (ระดับอาชีวศึกษา) อัตราการไต่งานทำระดับอุดมศึกษามีประมาณ 76% • ผลผลิตระดับอุดมศึกษาเป็นที่พึงพอใจของนายจ้างระดับปานกลาง
8.2	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประชาชนโดยทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> • ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับนานาชาติยังน้อย ขาดทักษะภาษาต่างประเทศ และทักษะการบริหารจัดการในการทำการค้า ธุรกิจระหว่างประเทศ

3. ข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรการ แนวทางและวิธีการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษา

จากผลการวิจัยตลอดจนข้อเสนอที่ได้จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่มีการดำเนินการมาก่อนหน้านี้ ทำให้สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการ แนวทาง และวิธีการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรการ แนวทาง และวิธีการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษา

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
1	การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา	1. กำกับติดตามให้เด็กในวัยเรียนทุกคนได้เข้าเรียน	<p>สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาระบบข้อมูลเด็กวัยเรียน ทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส เด็กพิเศษ - มีการเชื่อมต่อบริบบนข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อติดตามผู้เรียนในวัยเรียนให้ได้มีโอกาสเข้าเรียน และมีการติดตามผู้ลาออกกลางคัน หรือย้ายถิ่นที่อยู่ตามบิดามารดา เพื่อให้มีการส่งต่อผู้เรียนมิให้มีการตกหล่น - จัดทำระบบการรายงานสภาวะการเข้าเรียนของเด็กทุกประเภทและทุกระดับ โดยมีการวางระบบกำกับติดตามการดำเนินงาน และเสนอข้อมูลต่อกระทรวงศึกษาธิการ - กำหนดการรายงานผลข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การเรียนต่อของผู้เรียนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และจัดทำรายงานสรุปเสนอรัฐบาล เพื่อใช้ในการรณรงค์ให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียน

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
			<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดสรรงบประมาณการศึกษาในสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม - ยกย่องเขตพื้นที่การศึกษาที่มีผลการดำเนินงานดีเด่นด้านการกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กวัยเรียนทุกคน
	<p>2. เพิ่มการผลิตกำลังคนระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา</p>		<p>สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - วางระบบฐานข้อมูลระดับโรงเรียน ระบบการส่งต่อผู้เรียนช่วงรอยต่อระหว่างประถมศึกษากับมัธยมศึกษา - รณรงค์การเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาให้มากขึ้น - จัดทำแผนการชี้แจงทำความเข้าใจกับพ่อแม่ผู้ปกครองเรื่องการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน - ดึงศักยภาพของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน <p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ทุนกู้ยืมการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสให้มากขึ้น และเพิ่มเงินกองทุนกู้ยืมให้มากขึ้นจากเดิม - รณรงค์ให้หน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน มีการสนับสนุนทุนการศึกษามากขึ้น - ยกกระดับการศึกษาด้านอาชีวศึกษา รณรงค์ให้เห็นความสำคัญของช่างฝีมือที่มีต่อการพัฒนาประเทศ - เร่งกำหนดหลักเกณฑ์การเทียบทักษะความสามารถของช่างฝีมือและตีค่าเงินเดือนที่เหมาะสมกับทักษะแต่ละระดับ ลดค่านิยมเรื่องการเรียนเพื่อมุ่งปริญญา สนับสนุนความก้าวหน้าที่ทัดเทียมกันระหว่างการเรียนสายสามัญกับสายอาชีพ
	<p>3. เพิ่มวงเงินกู้ยืมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้แก่ผู้เรียนที่ยากจนด้อยโอกาส</p>		<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มวงเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาจัดสรรทุนกู้ยืมในสัดส่วนที่มากขึ้น - ปรับหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัว ไม่ควรใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน ควรพิจารณาตามภูมิหลัง ความต้องการของผู้เรียน ที่ตั้งของโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางการศึกษา - การจัดสรรทุนกู้ยืมในระดับอุดมศึกษา ให้มีการจัดสรรตามความยากจนมากกว่าการจัดสรรตามโควต้าของแต่ละ

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
			<p>มหาวิทยาลัย เนื่องจากมีความแตกต่างของระดับความยากจนของผู้เรียนระหว่างมหาวิทยาลัย ถ้าเป็นไปได้อาจต้องมีหน่วยงานกลางที่พิจารณาการกู้ยืมของผู้สมัครทุน แล้วค่อยส่งต่อไปยังมหาวิทยาลัย พิจารณาหลักเกณฑ์การให้ทุนกู้ยืมที่เน้นการให้ทุนกู้ยืมถึงตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้ได้รับทุนกู้ยืมสามารถมีเงินทุนค่าใช้จ่ายเรียนได้เต็มที่</p>
		<p>4. เร่งกระจายความเสมอภาคด้านคุณภาพการศึกษาแก่ทุกสถานศึกษา</p>	<p>สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมและพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนภายในเขตพื้นที่ที่สามารถส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง - ในการทดลองวิจัยหรือการนำร่องโครงการต่าง ๆ ควรคัดเลือกโรงเรียนนำร่องที่ไม่ซ้ำกลุ่มเดิม เพื่อให้เกิดการกระจายด้านการศึกษาที่มีคุณภาพ ไม่กระจุกตัวเฉพาะบางโรงเรียนที่เข้าร่วมทุกโครงการอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว
		<p>5. จัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาแก่การศึกษาทุกระบบอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม</p>	<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาข้อมูลจำนวนผู้เรียนในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย - ทบทวนแนวทางการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย งบประมาณเพื่อการศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบมากกว่าระบบอื่น - จัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา ศูนย์การเรียน บุคคล/ครอบครัว อย่างเท่าเทียมกันเมื่อเทียบกับการจัดการศึกษาของรัฐ - จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาในแต่ละระดับให้สมดุลระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาควรรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาในอัตราที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน - สสำรวจข้อมูลเด็กยากจน ด้อยโอกาส เด็กพิการ จัดสรรงบประมาณเพื่อเด็กด้อยโอกาส ผู้พิการ เพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษ - ปรับวิธีการจัดสรรเงินอุดหนุนจัดสรรแก่โรงเรียนตามประเภทของผู้เรียน ในโรงเรียนนั้น ๆ

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
2	การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	สร้างแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา <ul style="list-style-type: none"> - จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ) และเร่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ อันเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต หน่วยงานระดับนโยบาย <ul style="list-style-type: none"> - ควรดำเนินการให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนจัดได้ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และ ตามอัธยาศัย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต - เร่งรัดการตั้งสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต - สนับสนุนการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ให้ทั่วถึงทุกจังหวัด ทุกเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งจัดสรรคลื่นความถี่ให้มีการเผยแพร่ความรู้ทุกรูปแบบแก่ประชาชนเครือข่าย ICT - เร่งออกกฎระเบียบให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้ที่ปฏิบัติได้จริง
3	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง	1.จัดสรรงบประมาณการศึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)	หน่วยงานระดับนโยบาย <ul style="list-style-type: none"> - เร่งเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการโอนสถานศึกษาไปดูแล แต่ต้องมีระบบการประเมินที่เหมาะสม เพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขอรับโอนสถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาได้จริง และสามารถรับผิดชอบการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ - โดยที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีจัดสรรงบประมาณสู่ท้องถิ่นในสัดส่วน 35% ในปี 2549 รัฐบาลต้องรีบเตรียมการเป็นขั้นตอนให้ท้องถิ่นมีความพร้อมในการจัดการศึกษา กำหนดให้มีการจัดสรรงบประมาณที่ได้รับในอัตราที่เพียงพอ และควรเร่งวางระบบการทำงานร่วมระหว่างท้องถิ่นและกระทรวงศึกษาธิการ - ควรกำหนดแนวทางหรือมาตรการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาจากเงิน รายได้ของ อปท. ที่จัดเก็บได้ให้ชัดเจน และถือเป็นแนวปฏิบัติทั่วกัน ในกรณีที่ อปท. มีรายได้น้อยให้รัฐสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
		<p>2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคเอกชน</p>	<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรออกกฎหมายยกเว้นภาษีหรือลดหย่อนภาษีให้ภาคเอกชนที่สนับสนุนการจัดการศึกษา โดยกำหนดอัตราการลดหย่อนมากขึ้นกว่าเดิม - เร่งออกพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน โดยอาจกำหนดให้สถานศึกษาอยู่ภายใต้การกำกับของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ที่มีพระราชบัญญัติของตนเอง แต่อยู่ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) - กระทรวงศึกษาธิการควรแสวงหาและใช้ยุทธศาสตร์กระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและองค์กรภายนอกให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาในรูปหุ้นส่วน ให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา - สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ควรประสานงานกับภาคธุรกิจเอกชน/ภาคอุตสาหกรรม เพื่อร่วมมือกันจัดการศึกษานอกกำลังคนที่ตรงตามความต้องการของสังคม โดยอาจจัดเป็นโครงการร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม หรือการจัดโครงการให้นักศึกษาได้ออกฝึกปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรม/ภาคธุรกิจเอกชน
		<p>3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยบุคคลครอบครัว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เร่งดำเนินการจัดสรรงบประมาณหรือเงินอุดหนุนการศึกษาสำหรับบุคคล ครอบครัว ชุมชนที่จัดการศึกษาด้วยตนเอง หลังจากที่มิกฎกระทรวงให้บุคคล ครอบครัวมีสิทธิจัดการศึกษาแล้ว
		<p>4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยชุมชนและท้องถิ่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุน ส่งเสริม ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบคุณภาพการดำเนินงาน และระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษา ตลอดจนการใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น
<p>4</p>	<p>การส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษา</p>	<p>1. ส่งเสริมการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาแก่กรรมการสถานศึกษา</p>	<p>สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดกลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมสถานศึกษาให้มีบทบาทและมีความสามารถในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง - มีการกำหนดมาตรการหรือกลไกการตรวจสอบให้สถาน

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
			<p>ศึกษาปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ การศึกษาในการได้มาซึ่งกรรมการสถานศึกษาที่โปร่งใส</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ให้กรรมการมีอำนาจในการตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาชัดเจน
		<p>2. ส่งเสริมการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)</p>	<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงศึกษาธิการมอบอำนาจแก่สถานศึกษามีอิสระในการบริหารครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป และด้านงบประมาณ - กระทรวงศึกษาธิการควรเตรียมการและเตรียมความพร้อมรองรับระบบการบริหารจัดการตามแนวการกระจายอำนาจทางการศึกษา โดยการสำรวจระบบโครงสร้างการบริหารงาน การวางระบบฐานข้อมูลบุคคลสำหรับการบริหารจัดการ และการวางระบบการบริหารจัดการและการประเมินผลงาน
		<p>3. การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)</p>	<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดแผนปฏิบัติการชัดเจนในการเตรียมความพร้อมด้านการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง - กำหนดเป้าหมายและระยะเวลาชัดเจนในการถ่ายโอนสถานศึกษาแก่ อปท. ที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษา
		<p>4. การดำเนินงานเกี่ยวกับการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล</p>	<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - รัฐเร่งดำเนินการประสานงานกับมหาวิทยาลัยทุกแห่งเพื่อให้ได้ข้อยุติเกี่ยวกับการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล และส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในกำกับฯ มีประสิทธิภาพและคุณภาพตามมาตรฐานสากล - มหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชนควรพัฒนาแนวทางการดำเนินงานแบบเป็นอิสระ โดยมุ่งความเป็นเลิศและมีมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากล
<p>5</p>	<p>การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา</p>	<p>1. ปรับระบบการผลิตครู/บุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ</p>	<p>สถาบันผลิตครู/บุคลากรทางการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับระบบการคัดเลือกผู้สนใจจะเป็นครู โดยการศึกษาวิจัยเพื่อทบทวน ปรับปรุงแนวทางการผลิตครู/ผู้บริหาร/บุคลากรโดยมีรูปแบบที่พึงประสงค์และมีหลากหลายที่จะนำไปสู่การผลิตครู/ผู้บริหาร/บุคลากรที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ควรมีการวิจัยรูปแบบการคัดเลือกบุคคลผู้มีความประสงค์จะประกอบอาชีพ

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
			ครู เช่น การให้ทุนแก่ผู้ที่เรียนเก่งจากแต่ละจังหวัด การคัดเลือกหรือได้รับการรับรองจากท้องถิ่น
		2.ยกระดับคุณภาพครู/ผู้บริหาร/บุคลากรทางการศึกษาโดยการวางระบบการพัฒนาครูที่มีเป้าหมายชัดเจน	<ul style="list-style-type: none"> - การวางระบบควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินคุณภาพการผลิตครูของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นหน่วยผลิตครูให้สามารถผลิตครูตรงสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการ มีการรายงานผลทุก 2 ปี - วางมาตรการหรือระบบกำกับ ติดตามการดำเนินงานของครูที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูระยะแรก 3 ปี และต่อใบอนุญาตทุก 5 ปี
		3.ควบคุมคุณภาพครูโดยใช้กลไกผ่านการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ	- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการเข้ารับฝึกอบรมสำหรับผู้เป็นครูทุกคน อาจใช้เกณฑ์การฝึกอบรม 20 ชั่วโมงต่อปีตามที่ สมศ.กำหนดสำหรับการประเมินภายนอกในการต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
		4. สร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจแก่ผู้ประกอบวิชาชีพครู	<ul style="list-style-type: none"> - มีกลไกการให้รางวัลและการสร้างแรงจูงใจสำหรับครูและผู้บริหารที่มีผลงานดีเด่น - มีการปรับระบบการเลื่อนตำแหน่งของครูจากผลงานตามสภาพจริง ทั้งนี้กำหนดให้ความก้าวหน้าของครูเชื่อมโยงกับผลงานของผู้เรียน
		5.เร่งผลิตครูที่มีความชำนาญด้านการศึกษาพิเศษ	<p>สถาบันผลิตครู</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ให้ผู้เรียนครุมีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาที่สนองความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง - กำหนดโครงสร้างหลักสูตรให้มีวิชาบังคับด้านการจัดการศึกษาพิเศษอย่างน้อย 5 หน่วยกิต เพื่อให้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนร่วม โดยควรมีครูที่มีความชำนาญเฉพาะทางประมาณ 3,000-5,000 คน - เปิดหลักสูตรระดับปริญญาโทด้านการจัดการศึกษาพิเศษให้เพิ่มมากขึ้น - ฝึกอบรมครูให้ได้โรงเรียนละ 1 คน เป็นอย่างน้อย ด้านการจัดการศึกษาพิเศษ และอาจให้ไปประกาศนียบัตรที่นำไปใช้เทียบโอนในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาได้

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
			<p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - รัฐควรจัดสรรทุนสนับสนุนผลิตครูในสาขาการศึกษาพิเศษ ทั้งเด็กพิการ เด็กผู้มีความสามารถพิเศษ เนื่องจากสภาพการผลิตของสถาบันการผลิตครูส่วนใหญ่เน้นการผลิตครูสำหรับเด็กปกติ
6	<p>การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม</p>	<p>1. การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม</p> <p>2. สนับสนุนโครงการวิจัยแบบบูรณาการ</p> <p>3. การรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมเกี่ยวกับความเป็นไทย</p>	<p>สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประสานงานการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกระทรวงวัฒนธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - วางระบบติดตามการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา <p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาวิจัยแห่งชาติควรสนับสนุนการวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางการดำเนินการดำเนินงานระหว่างสถานศึกษา องค์กรทางศาสนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการเรียนการสอน อบรมด้านจริยธรรม คุณธรรมในรูปแบบที่ทันสมัย ทำให้เห็นความสำคัญและยึดมั่นในศาสนาและวัฒนธรรมไทย <p>สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระตุ้นกำกับให้สถานศึกษาร่วมมือกับศิลปินแห่งชาติ บุคลากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเผยแพร่ การเข้าถึงศิลปะและสุนทรียะทางดนตรี คีตกวี ภาพยนตร์ กลอนของไทยให้มากขึ้น <p>หน่วยงานระดับนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ในรูปแบบที่ทันสมัยให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าถึงและซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมไทย - จัดหาแหล่งทุนสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนกิจกรรมการเผยแพร่สุนทรียภาพทางดนตรี - จัดหาผู้สนับสนุนการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ในรูปแบบที่ทันสมัย และเผยแพร่สู่โรงเรียน เป็นสื่อการเรียนการสอน สำหรับครู และเผยแพร่ออกอากาศแก่ประชาชนทั่วด้วย

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
7	<p>การส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา</p>	<p>1. การวางกลไกกำกับ ติดตามคุณภาพการจัดการศึกษา</p>	<p>สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาในด้าน <ul style="list-style-type: none"> • การกระจายโอกาสทางการศึกษาโดยการติดตามเด็กให้เข้าเรียนให้ครบถ้วนในเขตพื้นที่ของแต่ละเขต • ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในเขต • การกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง - ประชุมปฏิบัติการกลุ่มผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบระบบฐานข้อมูล ตัวบ่งชี้ ช่วงเวลาการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และจัดทำระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลกันได้ ภายในเขตพื้นที่ระหว่างเขตพื้นที่ และระหว่างเขตพื้นที่กับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย (เทศบาล) สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร (กทม.) - กำหนดแผนการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบเดียวกัน เพื่อติดตามสภาวะการเข้าเรียน การออกกลางคัน การส่งต่อผู้เรียน - วางระบบการติดตามตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน กำหนดตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการติดตาม ประเมินผล และดำเนินการให้เป็นงานปกติ และเสนอมายังกระทรวงศึกษาธิการ ทุกปีการศึกษา - กำหนดให้ทุกสถานศึกษามีสถาบันการอุดมศึกษาในท้องถิ่น เป็นสถาบันพี่เลี้ยงหรือสถาบันแม่ (parent organization) ที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือด้านการจัดการศึกษา โดยมีกรมการแบ่งเขตพื้นที่บริการชัดเจน ไม่ทับซ้อน และรัฐให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกปี - เขตพื้นที่การศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการจัดการศึกษาของเขตทุกปี และเผยแพร่แก่ประชาชนในเขตพื้นที่

	มาตรการ	แนวทาง	วิธีการ
		2.การจัดตั้งสถาบันทดสอบแห่งชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์เกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษา	หน่วยงานระดับนโยบาย <ul style="list-style-type: none"> - ควรจัดตั้งสถาบันทดสอบแห่งชาติเป็นสถาบันอิสระ มีหน้าที่ตรวจสอบ ติดตาม คุณภาพการศึกษาของ ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในระดับชาติ และเสนอผลทุกปี - กระทรวงศึกษาธิการจัดทำรายงานคุณภาพการจัดการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของคุณภาพการจัดการศึกษาระดับชาติต่อเนื่องในระดับชาติ - ในระดับชาติ กระทรวงศึกษาธิการควรจัดให้มีสถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อศึกษาวิเคราะห์ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพทุกระดับทุกประเภท
8	การยกระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย	1.การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่เพื่อการกำกับส่งเสริมการจัดการศึกษา 2.การจัดทำแผนกลยุทธ์ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา <ul style="list-style-type: none"> - จัดทำเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาของเขต และมีกฎวางระบบติดตามประเมินผลทุกปี - ให้การส่งเสริมกำกับสนับสนุนการจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่ - ยกย่องโรงเรียน ชุมชน เขตพื้นที่ ที่มีพัฒนาการด้านการศึกษาดีเด่นระดับเขตและระดับชาติ หน่วยงานระดับนโยบาย <ul style="list-style-type: none"> - จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นกว่าเดิมในทุกด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียนสำหรับการก้าวสู่สังคมยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ จิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีของคนไทย รู้จักและรู้จักสิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองดี - จัดทำวิจัยวาระแห่งชาติ (research agenda) ให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสนอโครงการวิจัยที่เน้นการพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาผลผลิตที่เกิดขึ้น โดยกำหนดให้เสนอแนวคิดการดำเนินงาน วิธีการ ระยะเวลา ในลักษณะของ bidding - ยกย่องโรงเรียน ชุมชน เขตพื้นที่ ที่มีพัฒนาการด้านการศึกษาดีเด่นระดับเขตและระดับชาติ - ให้งบประมาณสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษแก่โรงเรียน เขตพื้นที่ ที่มีผลการศึกษาดีขึ้นกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐต้องมีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังที่รับผิดชอบดูแลเรื่องการจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง มีระบบติดตามเด็กวัยเรียนที่ออกกลางคัน โดยเฉพาะเด็กที่มีการย้ายถิ่น ต้องมีการวางระบบส่งต่อข้ามเขตหรือจังหวัด มิให้มีการตกหล่น และควรกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เรียนยากจนที่อยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น

1.2 การกระจายโอกาสทางการศึกษายังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่มีความยากจน ตลอดจนเด็กผู้มีความสามารถพิเศษ รัฐต้องมีการสำรวจข้อมูลประชากรวัยเรียน และข้อมูลจำนวนเด็กที่ได้เข้าเรียนในทุกประเภท ควรจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามสถานการณ์การกระจายโอกาสทางการศึกษาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

1.3 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการมีการขยายตัวเร็วมากในด้านปริมาณ เมื่อพิจารณาจำนวนโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วม พบว่าเพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณ 9 แห่ง หลังการปฏิรูปการศึกษา สะท้อนว่าโรงเรียนต้องมีครูวิชาเอกการศึกษาพิเศษ (สำหรับผู้พิการ) อย่างน้อย 1 คนต่อ 1 โรงเรียน อัตราการเพิ่มเชิงปริมาณแสดงว่าต้องมีการผลิตครูเพิ่มขึ้นปีละ 3,000-5,000 คน ซึ่งไม่สามารถผลิตได้ตามมาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรีได้ ทำได้แต่เพียงการอบรมระยะสั้น ซึ่งทำให้คุณภาพของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมอยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วง รัฐต้องเร่งดำเนินการปรับปรุงในเรื่องคุณภาพการจัดการศึกษาด้านคุณภาพโดยเร็ว

1.4 โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มีระบบการศึกษา 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รัฐต้องให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการศึกษาทุกระบบโดยเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา และในด้านคุณภาพการจัดการศึกษา

1.5 ผลการติดตามสภาพการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาด้านการกระจายโอกาสในการได้รับการศึกษา พบว่าอัตราส่วนผู้เรียนต่อประชากรวัยเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญเท่ากับร้อยละ 37.5 สายอาชีพร้อยละ 21.0 สะท้อนให้เห็นว่ารัฐยังให้ความสำคัญกับการวางแผนการผลิตกำลังคนสายอาชีพระดับกลางค่อนข้างน้อย รัฐน่าจะพัฒนาแผนการผลิตกำลังคนในภาพรวม และขยายการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ต้องระวังคุณภาพของผู้เข้าเรียน มิใช่ผู้ที่เรียนต่อสายสามัญไม่ได้แล้ว จึงจะเรียนสายอาชีพ

1.6 การกระจายอำนาจทางการศึกษายังไม่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์แบบ บทบาทหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษายังไม่ชัดเจน และไม่สามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง ประกอบกับ

การบริหารฐานโรงเรียน (school-based management) ก็ยังกระทำไม่ได้เต็มที่ ต้องเร่งกระจายอำนาจด้านการบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคลแก่สถานศึกษาโดยเร็ว

1.7 รัฐต้องเร่งจัดทำแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนการถ่ายโอนสถานศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม

1.8 ต้องเร่งพัฒนาคุณภาพครู แม้จะมีการยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง มีการออกใบอนุญาตครูให้โดยอัตโนมัติ แต่กระบวนการเหล่านี้อาจไม่สามารถประกันคุณภาพครูได้ ดังนั้น ควรมีการวางระบบการประเมินความดีความชอบ การเลื่อนระดับ/ตำแหน่ง โดยทำให้ความสำเร็จของผู้เรียนเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าของครู นั่นคือ ความก้าวหน้าของครูให้พิจารณาที่คุณภาพ/ผลงาน/พัฒนาการของผู้เรียน โดยต้องมีการวิจัยแนวทางการวางระบบการประเมินครูภายใต้หลักการนี้ แต่ต้องคำนึงถึงสภาพบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษาที่แตกต่างกันด้วย

1.9 ต้องเร่งระดมความคิดของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการทำงานร่วมกันเพื่อศึกษาวิจัยนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความเก่ง ดี และมีความสุข

1.10 ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ให้ผู้เรียนครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาที่สนองความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

1.11 รัฐควรจัดสรรทุนสนับสนุนผลิตครูในสาขาการศึกษาพิเศษ ทั้งเด็กพิการ เด็กผู้มีความสามารถพิเศษเนื่องจากสภาพการผลิตของสถาบันการผลิตครูส่วนใหญ่เน้นการผลิตครูสำหรับเด็กปกติ

1.12 รัฐควรจัดตั้งสถาบันทดสอบแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่วัดและประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษามีพันธกิจหลักในด้านการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา ไม่สามารถรับภาระการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยเทคนิค และวิวิธวิทยาการวัดที่มีมาตรฐาน เชื่อถือได้สูง จำเป็นต้องมีหน่วยงานอิสระเช่นเดียวกับ สมศ. แต่ทำหน้าที่พิจารณาเฉพาะคุณภาพผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งผู้เรียนระบบในโรงเรียน ระบบนอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย หากเป็นไปได้ต้องสามารถวัดระดับคุณภาพ วินิจฉัยและได้ข้อมูลสารสนเทศ สำหรับการปรับปรุง พัฒนาผู้เรียน รวมทั้งการจ้างงานที่เหมาะสมด้วย

1.13 ตามมาตรฐานการจัดการศึกษาที่เป็นมาตรฐานสากล กระทรวงศึกษาธิการต้องมีศูนย์วิจัยและพัฒนา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการวิจัย เพื่อแสวงหารูปแบบ กลยุทธ์ มาตรการ แนวทางใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนและมั่นคง

1.14 ผลการวิจัยครั้งนี้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ที่กำหนด และใช้เวลาในการเสาะหาแหล่งข้อมูลนาน เนื่องจากระบบฐานข้อมูลกระจัดกระจาย หน่วยงานส่วนใหญ่มีฐานข้อมูลเฉพาะการดำเนินงานในส่วนที่ตนเองได้รับมอบหมายเท่านั้น ไม่มีหน่วยงานกลางที่รวมศูนย์ข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังพบว่าระบบการจัดเก็บข้อมูลไม่ได้มีการรวบรวมอย่างต่อเนื่อง มีการจัดเก็บในลักษณะของการทำวิจัยเฉพาะกิจ หรือจัดทำข้อมูลสารสนเทศตามที่ใช้ต้องการในช่วงเวลานั้นเท่านั้น ดังนั้นข้อมูลจึงมีความทันสมัยในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ข้อมูลหลายแหล่งเป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่มีการประมวลผลให้เกิดความหมาย เป็นข้อสนเทศ ที่สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ทันที ในการวิจัยนี้ได้ใช้ ข้อมูลหลายแหล่ง ในการประเมินตัวบ่งชี้บางตัว และพบว่าข้อมูลแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไม่ค่อยตรงกัน ทำให้ต้องใช้การประมาณค่าหรือการกะประมาณ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและปรับปรุงตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยนี้ โดยปรับปรุงให้มีจำนวนน้อยตัว แต่สามารถชี้สภาพการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

2.2 ควรมีการออกแบบและพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เป็นระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลของเขตพื้นที่การศึกษา ให้สามารถประมวลผลข้อมูลได้รวดเร็ว และเป็นระบบเดียวกัน และมีการปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาระบบฐานข้อมูลนี้ควรมีคณะทำงานจากเขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงที่เกี่ยวข้องมาร่วมกำหนดนิยามปฏิบัติการเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ที่ต้องการจัดเก็บ (terminology) การวางระบบการจัดเก็บที่เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้สามารถนำไปประมวลผลและให้ข้อมูลสารสนเทศภายใต้ทั้งเวลา และเครื่องมือเก็บข้อมูลแบบเดียวกัน

2.3 ต้องมีการจัดทำระบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ง่ายต่อการติดตาม การประเมินผลการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้อง เช่น การวางระบบ visual control ของสำนักงาน กพร. ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่มีการเก็บข้อมูลจากเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขต ตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด และมีการนำเสนอระดับของความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างชัดเจน เสมือนเป็นเครื่องเฝ้าระวังการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา

2.4 เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ยังมีประเด็นและตัวบ่งชี้อีกหลายรายการที่ขาดข้อมูลสนับสนุนที่ชัดเจน ควรมีการวิจัยเฉพาะเรื่องศึกษาวิเคราะห์สภาพและศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนและแนวนโยบายในการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวต่อไป

2.5 โดยที่ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นทั้ง 8 ประเด็น ในการปฏิรูปการศึกษา ควรมีการวิจัยบูรณาการในรูปแบบของการวิจัยนโยบาย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ผลที่เกิดจากการใช้นโยบาย หรือการดำเนินงานตามนโยบายว่าส่งผลกระทบหรือเกิดผลเสียผลดีในประเด็นใดอย่างไรเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการจัดการศึกษาในอนาคตต่อไป